

Indirektno najezaktniji odgovor na ove probleme dan je Deklaracijom o solidarnosti s gradom Sarajevom kao simbolom svih gradova koji trpe užasne posljedice rata. (Samo pet dana nakon toga, 2. svibnja, granatirano je samo središte Zagreba) ratovi uništavaju najdragocjenije humano naslijeđe - živote ljudi. Najopasniji neprijatelj našeg naslijeđa su ljudi; agresijom uništavaju naše gradove, naslijeđe i same sebe.

Posljednji broj UNESCO-ova časopisa za muzeje "Museum International" glavnu temu posvećuje "Gradskim muzejima".²

Istaknuti stručnjaci na tom polju iz čitavog svijeta svojim priložima pridonose istraživanju uloge gradskih muzeja u današnjem društvu. Fenomen *grada* i neizbježna činjenica urbanog života neminovno su odraz stvarnosti - grad je mjesto promjena u društvu. I zato, sukladno današnjim poimanjima stoji analiza izvora istinske vrijednosti grada: u kontrastima i konfliktima koji rađaju kreativnost. Gradski muzeji dio su promjenljiva urbanog pejzaža i zato moraju pronaći svoje pravo mjesto u odnosu na njihovu novu zadaću i novu publiku, stojeći pred izazovima ulaska u novo tisućljeće. Muzeji koji GOVORE O GRADOVIMA sada moraju također govoriti, odnosno OBRAČATI SE GRADOVIMA.

Bilješke:

¹ "Social history in Museums" - A Handbook for Professionals, Edited by: David Fleming, Crispin Paine, John G. Rhodes, London, 1993.

² "City Museums", Museum International (UNESCO, Paris), No. 187, (vol. 47, No. 3, 1995), UNESCO, 1995, str. 3-45.

Primljeno: 18. 6. 1995.

SUMMARY

The Second International Symposium on Municipal Museums, Barcelona

by Željka Kolveshi

The Second International Symposium on Municipal Museums, which convened in Barcelona at the end of April 1995, once more reconfirmed the importance of the impetus provided by meeting, by having the opportunity to discuss opinions, exchange experience and arrange for the common projects. The Symposium concurred on the importance of the evolution of municipal museums in such a way as to enable them to advance into the future.

The subjects on the agenda of the Symposium gave rise to a large span of questions and the discussions endeavored to find the answers to the multiple aspects of the intricate relations between museums and urbane community.

The next, Third Symposium, which will be organized by the Budapest History Museum, is scheduled to meet in Budapest in 1997.

SVJETSKI KONGRES O MUZEJIMA I KULTURNOJ BAŠTINI

Višnja Zgaga
Muzejski dokumentacijski centar
Zagreb

U Londonu sam od 30. travnja do 7. svibnja sudjelovala na Međunarodnoj konferenciji pod nazivom "Nakon milenija - naša baština u 21. stoljeću", koja je razmatrala perspektive muzeja u sljedećem stoljeću.

Konferencija se sastojala od plenarnog dijela, u kojem su vrlo pomno izabrani predavači, reprezentanti različitih područja, obrazlagali svoje vizije razvoja muzeja i odnosa prema kulturnoj baštini, te rada po izbornim seminarima.

Sudjelovalo je 600 stručnjaka iz 14 zemalja.

U uvodnim govorima kojima su se obratili pokrovitelj i organizator konferencije, obrazložili su se razlozi razmatranja budućnosti muzeja i baštine: konstatirano je da evoluirala sama ideja čuvanja spomenika kulture, koncept baštine, ovisno o društvenim promjenama i ulaskom novih tehnologija u muzeje.

S. Jenkins je govorio o nužnosti stalne borbe za financijska sredstva kako bi se što više očuvala baština, naglasivši da "baština ne treba sponzore već borbe". Anomalija je koju bi trebalo što prije ispraviti da se turističke pristojbe (koje se u velikoj mjeri u Britaniji prihoduju na turizmu koji "prodaje" kulturnu baštinu) vrate kulturi. Posjet prepunoj Firenci za vrijeme uskršnjih blagdana upozorio je A. Stirlinga na opasnost populističkog turizma, koji je u opreci s nužnom visokom kvalitetom ponude, kada se govori o ponudi kulturne baštine. Treba shvatiti da je spomenik kulture nacionalno dobro te ga treba prezentirati na najvišoj razini uz najkvalitetnije usluge. R. Worcester, ravnatelj jedne od najuglednijih institucija za istraživanje marketinga u Britaniji i jedan od vodećih svjetskih eksperata za istraživanje marketinga u kulturi, upoznao nas je s metodologijom istraživanja raspoloženja Britanaca prema baštini. Istraživanje ponašanja, znanja i obrazovanja, mišljenja i ukusa smatra osnovnim u definiranju strategije marketinga: posebnu pozornost valja obratiti prema promjeni ukusa koja se vrtoglavo mijenja. Vrlo su zanimljivi podaci o profilu turista u Velikoj Britaniji: znatno se povećava broj turista iz istočne Europe i nerazvijenih i polurazvijenih zemalja, te se usprkos recesiji na Zapadu, bilježi porast broja turista. Brojke koje se odnose na broj muzejskih posjetilaca su fantastične; prošle godine muzeje Velike Britanije posjetilo je 60 milijuna posjetilaca, od toga samo Britanski muzej 6 milijuna, a Nacionalnu galeriju 4 milijuna. U anketi koja je imala cilj upoznati se sa stavom samih građana prema baštini, 49 posto se izjasnilo za čuvanje baštine dok je 75 posto izjavilo "da vole baštinu". O informatičkoj revoluciji i mogućnostima novih tehnologija u korištenju kulturne baštine govorio je R. Baker. Mogućnosti stvaranja umjetnih realnosti tzv. virtualne realnosti, sinergizam različitih medija - multimedija i široki raspon korištenja kompjutorskih programa u obrazovanju, nova je realnost koja, prema nekima, zamjenjuje potrebu za izravnim doživljajem baštine. Izgradnja novih kompjutorskih programa razvijat će se i dalje (jer iza toga stoji moćna industrija), a o inventivnim i jednostavnim programima ovisi koliko će se oni koristiti u kulturnim institucijama i spomeničkim cjelinama.

Uz to se ne smije zaboraviti da je samo kvalitetna interpretacija ljudi najvažniji čimbenik prihvaćanja i cijenjenja baštine. Uočava se da je sve teže naći ljude koji znaju zanimljivo, suvremeno i kvalitetno interpretirati baštinu.

Drukčiji pogled na stvari je ponudio R. de Leeuw, ravnatelj Van Goghova muzeja. Okomivši se na kulturne ustanove koje se usmjeruju "na generiranje novca, a ne kulture", upozorio je na to da muzejski predmet, umjetničko djelo ima apsolutni prioritet i da njemu treba biti sve podređeno. Muzej nije teatar, muzejske izložbe ne smiju biti proizvoljne inscenacije, a za predmete se treba brinuti baš kao i za ljude. Smatrajući da je vrlo loše i za predmete i zbog publike imati prekrpane depoe građe, podržao je ideju otvaranja područnih muzeja i izložaba velikih muzeja kao Guggenheim u Bilbaou, Tate u Liverpoolu ili Ludwig u Aachenu i Budimpešti, jer su tada umjetnine ne skrivene u depou, nego služe ljudima. Prof. de Leeuw podržava viziju muzeja kao novoga kulturnog prostora suvremenog čovjeka, mjesta kontemplacije; u Muzeju van Gogh zabranjena su vodstva grupa kako se ne bi narušavala atmosfera.

O problemu identiteta i velikom valu traženja identiteta u zemljama istočne Europe govorio je Poljak J. Wozniakowski. Stvaranje nacionalnih država popraćeno je zatvaranjem kulturnog prostora. Analizirajući na primjeru tipične poljske planinske kuće razne strane utjecaje naglašeno je da treba biti maksimalno otvoren, zastupajući ideju tzv. otvorenog regionalizma. Neki pokušaji zatvaranja poljskoga kulturnog prostora su za osudu. Za primjer se navodi slučaj najveće kolekcije japanske umjetnosti u Europi koju je skupio poljski kolekcionar na početku 20. st. Otvorenje te po mnogočemu izuzetno vrijedne kolekcije pratio je velik otpor stručne javnosti. Samo izuzetnim angažmanom A. Wajde, uz njegovu novčanu pomoć i financije Japana, otvorit će se nova zgrada muzeja japanske umjetnosti Isozaki muzeja, smještene preko puta Kraljevskog muzeja u Krakowu.

Gospodin D. Repellin, arhitekt-konzervator, član ICROM-a, govorio je o svojim iskustvima obnavljanja uništenih spomenika kulture u Koreji. U zemlji u kojoj su ne samo uništeni spomenici nego i ljudi koji bi te spomenike mogli obnoviti, inicijativom D. Repellina i korejskih arhitekata u egzilu učinjeno je mnogo na revitalizaciji kulturne baštine. Glavna poluga obnove bila su stručna udruženja i kolegijalne veze, dok su institucije zadužene za takve projekte pokazale inertnost, neekspeditivnost.

Baština u službi razvoja turizma bio je naslov posebnog seminara koji je koncipirala i realizirala konzultantska tvrtka Touche Ross. Njihovi stručnjaci upoznali su nas sa svoja 3 velika projekta. Istraživanje europskog posjetioca, uključujući zemlje istočne Europe, trebalo je u prvom redu pokazati interese turista ali i mjesta od kulturnog i historijskog značaja ili spomenika prirode, te mogućnosti koje pružaju potencijalnim posjetiocima. Poslana su 134 upitnika u 27 zemalja. Od istočnih zemalja odgovorilo je samo 35 posto, a njihova ponuda bila je izrazito tradicionalna. Čitav kulturni sektor u tim zemljama karakterističan je po izrazito malim investicijama u baštinu i malom broju posjetilaca. Na Zapadu je uočljiv rast "kulturnog turizma", a središnji i istočni dio Europe uglavnom je "terra incognita". Trebalo bi, dakle, sugerirati stručnjaci, poboljšati mogućnosti korištenja baštine i definirati ponude koje imaju uporišta u baštini, a mogu se uklopiti u turističku ponudu.

Prednost istočnih zemalja vidi se i u mogućnosti formiranja i eksploatairanja eko-turizma: no isto tako je jasno da samo zemlje s visokom svijesti o vrijednosti prirode i baštine, obrazovane i osvještene populacije, mogu projektirati i voditi takav tip turizma.

O dva konkretna projekta na kojima su radili stručni timovi konzultantske tvrtke više se govorilo.

U povodu predsjedanja Portugala 1991. godine Europskoj zajednici i imenovanju Lisabona europskim kulturnim centrom za tu godinu, izgrađen je u Belemu, gradiću danas već u predgrađu Lisabona, iz kojeg je Vasco da Gamma krenuo u Indiju, veliki kulturni kompleks. Centar je morao zadovoljiti mnogo uvjeta: da bude informativni punkt o samome mjestu i

značajnim spomenicima kulture (samostanski kompleks sv. Marije i Toranj sagrađen poč. 16. st. u čast Vasca da Game na UNESCO-ovoj su listi svjetskih spomenika); da bude centar iz kojeg će se diseminirati umjetnička događanja i projekti za čitav Portugal; da bude isto tako veza Portugala s ostalim europskim zemljama na umjetničkom planu; da bude konferencijski centar. Tim zahtjevima ponuđen je jedan od središnjih gradskih blokova, nasuprot samostanskom kompleksu, tako da je stvoren i prostor koji služi kao centar svim turistima koji dolaze vidjeti samostan. Na taj je način kompleks samostana mogao zadržati sve svoje autentične sadržaje jer su oni nužni za posjetioce smješteni u novom zdanju preko puta. I koliko je takvo rješenje naišlo na dobar prijam kod sudionika seminara, arhitektonska realizacija kao drastični sukob starog i nove (neuspjele) arhitekture doživjela je kritiku. Vrlo je zanimljiv projekt pod nazivom Europark, također u Lisabonu, koji nastoji afirmirati znanost i tehniku na suvremeniji način. Osnovna ideja je promocija industrije koja u suvremenom životu ima veliku ulogu. Taj projekt podržavaju Ministarstvo turizma sa 50 posto i industrijski koncerni; naglašava se da u tom projektu ne postoji ideja zarade, već samo želja da se na jednostavan i prihvatljiv način popularizira znanost i tehnologija.

Najinteresantniji je bio projekt razvoja kulturnog centra Fondacije helenskog svijeta u Ateni. Idejni i financijski pokretači ove akcije su privatne osobe. Helenski duh kao nesumnjivu svjetsku baštinu treba sačuvati i adekvatno interpretirati, te uz pomoć svih organizacija, muzeja, kulturnih institucija objasniti važnost helenske kulture svojoj naciji i svijetu cilj je kulturnog centra koji pokreće fondacija (a bit će otvoren za 18 mjeseci). Posjetioci Atene prije obilaska Akropole, Nacionalnog arheološkog muzeja, Nacionalne galerije, desetak ostalih muzeja kao i brojnih lokaliteta trebaju na jednome mjestu, a to je novi centar, biti upoznati s osnovnim informacijama. U muzeološkom dijelu, za koji je rezervirano čak 8000 m² namjerava se izložiti pregled povijesti Grčke na vrlo jednostavan način. Drugi je dio rezerviran za scenske programe u kojima bi tradicija grčkog teatra, uz razne festivale, bila okosnica djelovanja. Istraživački centar ambiciozno je zamišljen kao skup baza podataka o svim mogućim podacima o Grčkoj ne samo putem konvencionalnih medija nego i svih suvremenih medija.

U diskusijama koje su potom uslijedile, a koje se i nisu uvijek izravno odnosile na iznesene stavove, naglašeno je da se problemu masovnih posjeta treba pristupiti mnogo suptilnije, stvarajući različiti i kvalitetnije programe, u kojima je osnova što bolja interpretacija baštine. Dana je i preporuka prema kojoj bi vjerski objekti, kao najčešće mjesto posjeta, trebali biti ozvučeni ili glazbom ili snimkom obreda kako bi se što vjernije ocrtao duh objekta. Za zemlje središnje i istočne Europe preporučena je uska suradnja ministarstva kulture i turizma, i ta je veza više puta istaknuta kao vitalna. Od organiziranih stručnih vodstava po londonskim muzejima obišla sam Wallace collection i novi postav Zbirke stakla u Victoria & Albert muzeju. Posjetila sam i Muzej dizajna, Britanski muzej, Prirodoslovni muzej, Nacionalnu galeriju i Tate galeriju. Od stručnih kontakata dogovorila sam načelno dolazak Didiera Repellina u Zagreb (za 1996. godinu), te rad u arhivu budimpeštanskoga Nacionalnog muzeja u svezi s problemom hrvatskih kolekcija koje su završile u toj ustanovi.

Primljeno: 28. 8. 1995.

SUMMARY

The International Conference on Museums and Cultural Heritage, London

by Višnja Zgaga

The International Conference which convened in London and discussed the prospective of the museums in the century to come, was dedicated to the theme "After the Millennium - our Heritage in the 21 Century".

In the plenary session of the Conference the carefully chosen lecturers presented their visions of the development of museums and of the evolution of the attitude towards cultural heritage.

Some 600 specialists from the 14 countries participated in the Conference. The author touches upon some views offered at the Conference which inspired animated discussions on the methods of raising funds, the dangers of popular tourism, the research in the field of marketing, and in particular the methodology applied in the research on the attitude of the British public to cultural heritage, on the profile of tourists in Great Britain, on the revolution in information science and on the potentialities contained in the new technologies in the area of the use of cultural heritage, on the potentialities contained in creating "the virtual reality", on the issues of cultural identity, and in particular on the tide of the search for cultural identity which is now sweeping through the East European countries, on the phenomenon of cultural tourism and its evolution in the countries of Eastern Europe, etc.

MUZEJI I INTERNET - REDEFINICIJA MUZEJA

Jadranka Vinterhalter
Soros centar za suvremenu umjetnost
Zagreb

Početak studenoga 1995. u Edinburghu su se okupili muzejski stručnjaci, stručnjaci za kompjutere i srodni specijalisti da bi razmotrili novu vruću temu za muzealce: *Muzeji i Internet*. Kao što je u uvodnom predavanju rekao David Bearman, svakako najveći autoritet ovoga skupa, prošla Međunarodna

konferencija Muzejskoga dokumentacijskog udruženja (MDA - Museum Documentation Association) bavila se multimedijom i CD ROM-ovima u muzejima (Cambridge, rujan 1993.), a ovogodišnja, sedma konferencija je na potpuno novom tragu: tema joj je muzeji i Internet. To je još jedan dokaz koliko nova tehnologija mijenja i poglede na muzealnost. Dakako, nisu se svi referati na trodnevnoj konferenciji - a bilo je šezdesetak govornika iz čitavoga svijeta - direktno doticali Interneta, niti nužno nove tehnologije, ali se pokušalo što obuhvatnije odrediti implikacije nove tehnologije u organiziranju i funkcioniranju muzeja, te sagledati budućnost.

Uloga otvaranja plenarnog skupa pripala je upravo Davidu Bearmanu, Archives & Museums Informatics. Njegovo je izlaganje o temi *Reinventiranju muzeja* dalo i smjernice budućeg razvoja muzeja, a njegovi su stavovi mnogo puta citirani u izlaganjima ostalih predavača na konferenciji. Bearman je pošao od pretpostavke da ekonomske i tehnološke promjene uvjetuju potrebu za redefiniranjem uloge muzeja. Kako danas ljudi u svoje domove donose gotove programe zabave i obrazovanja-informiranja, muzeji potkraj 20. i početkom 21. stoljeća trebaju imati sve istaknutiju ulogu kulturnih institucija. Činjenica je da će se tehnologija i nadalje brzo razvijati, kao što je činjenica da su muzeji pod pritiskom da se tom novom tehnologijom koriste, i kao i sve druge kulturne ustanove moraju stalno iznova potvrđivati svoju vrijednost. Pokazalo se u devedesetim godinama, s afirmiranjem novih nacionalnih država, da muzeji i dalje imaju snažnu ulogu čuvara baštine i nacionalnoga kulturnog identiteta. Posebna je tema muzeji i publika, jer ima populacije, vrlo brojne i raznolike, do koje muzeji nisu nikada dopri.

U budućnosti, s novom tehnologijom, muzeji će biti i fizički i virtualni identiteti. Pitanje je kakvu virtualnu realnost muzeja pokušavamo napraviti kroz programe multimedija i na Internetu.

Metafora se proširuje, pa se tako rade virtualni otvoreni depoi, virtualne galerije otkrića, virtualna terenska istraživanja. Moraju se stimulirati i interesi publike. Već se razmišlja o načinu uključivanja publike u brigu i financijsku potporu muzejima putem slogana "skrbite o muzejskom predmetu", što je replika sheme "skrbite za životinju" u zoološkim vrtovima (napomena: ovakav sistem skrbništva ima i zagrebački Zoološki vrt u Maksimiru).

Muzej može posjedovati predmet koji nije u depou, ali ako objekt iz depoa nije dokumentiran i nije dostupan publici - on faktično ne postoji. Ako će se informacije iz područja muzeja ubuduće širiti elektronski, moraju se razvijati standardi dokumentiranja kao i standardi povezivanja baza podataka. Tijek konferencije nadalje se granao u tri pravca: na tri lokacije održavale su se odvojene serije predavanja tako da je sudionik konferencije morao odabrati koji smjer pratiti, a na taj je način, na žalost, neke zanimljive diskurse morao propustiti.

Peter Samis, San Francisco Museum of Modern Art, prikazao je multimedijske projekte iz svojega muzeja u kojima se teme iz suvremene umjetnosti obrađuju kroz muzejske izložke - djela četiriju poznata umjetnika (Diego